

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small white dot, and the letter "k" has a small white crossbar. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white curved shapes.

Anne Heikkinen
Päivi Maukonen
Paula Koskelainen-Nordberg
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö käsikirjoitus, 2022

KOHTAAMINEN JA VUOROVAIKUTUS PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSTYÖSSÄ

TIIVISTELMÄ

Anne Heikkinen, Paula Koskelainen-Nordberg ja Päivi Maukonen
Kohtaaminen ja vuorovaikutus päihde- ja mielenterveystyössä
Sivuja 38 liitteitä 3
Kevät 2022
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan AMK-tutkinto
Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tarkoitus oli tarkastella, miten kohtaaminen ja vuorovaikutus näyttäytyy päihde- ja mielenterveystyössä sekä miten ryhmäkodin asukkaat voivat vaikuttaa omaan elämäänsä ja toimintaan. Yhteistyö tehtiin Bethesda-säätiön Jokelassa ja sen ryhmäkoti Peltolassa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten ryhmäkodissa toteutuu vuorovaikutus ja osallisuus. Tutkimuskysymyksinä oli, miten asiakkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutus näyttäytyy, miten asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus tukee yhteisöllisyyttä ja mitä vaikuttamismahdollisuuksia asukkailla on.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä käytettiin haastattelua sekä osallistuvaa havainnointia. Aineistoa kerättiin viitenä erillisenä päivänä. Aikaa havainnointiin ja haastatteluihin käytettiin yhteensä 30 tuntia. Haastattelukysymykset oli laadittu tutkimuskysymysten pohjalta. Henkilökunnan haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluna, johon osallistui kaksi työntekijää paikan päällä ja yhdelle lähetettiin kysymykset sähköpostilla. Asukkaiden haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluna, johon osallistui 11 asukasta. Yksilöhaastattelut toteutettiin kuudelle asukkaalle. Havainnoinnin luokitteluun työryhmä laati kolme erillistä taulukkoa. Havainnoinnissa tarkkailtiin Peltolan 20 asukasta ja 11 työntekijää. Lisäaineistoa kerättiin havainnoimalla asumisyksikön arjen kohtaamistilanteita huomioiden myös nonverbaalinen viestintä. Käytimme sisältöanalyysiä ja luokittelua haastattelumateriaalin analysoinnissa.

Havaitsimme henkilökunnan ja asukkaiden välisessä vuorovaikutuksessa ystävällistä tai neutraalia puhetapaa. Katsekontakti oli mukana osana vastavuoroista viestintää. Nimellä kutsuminen oli vähäistä ryhmäkoti Peltolassa. Tukemista ja yhdessä tekemistä havaitsimme päivä- ja työtoiminnassa. Ryhmäkoti Peltolassa tukemista ja yhdessä tekemistä emme havainneet kuin ruokailutilanteissa. Kehittämisehdotuksemme vuorovaikutukseen suhteen on, vuorovaikutuksen monipuolistaminen ja yhdessä tekemisen muotojen kehittäminen.

Asukkaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa esiintyi pääasiassa ystävällistä puhetapaa, epäystävällisiä äänenpainoja oli myös havaittavissa. Havaintomme mukaan ilman työntekijöiden ohjausta ei yhdessä tekemistä muodostunut, eikä toisen asukkaan tukemista. Yhdessä tekemistä ja toisen asukkaan tukemista havaitsimme työ- ja päivätoiminnassa, jossa päivätoiminnan ohjaaja ohjasi toiminnassa.

taa. Ryhmäkoti Peltolassa vain muutaman henkilön kesken havaitsimme yhdessä tekemistä. Johtopäätöksemme on, että yhdessä tekemisen lisäämiseen sekä toistensa tukemiseen tarvitaan työntekijöiden ohjausta.

Asukkaiden tärkeimmäksi vaikutusmahdollisuudeksi nousi niin henkilökunnan, kuin työntekijöiden haastatteluiden pohjalta joka viikkoinen yhteisökokous. Kokouksessa asukkaat voivat saada äänensä kuuluville ja pohtia yhteisön asioita sekä suunnitella ryhmäkodin toimintaa. Päivä- ja työtoiminnan asiakkaat voivat vaikuttaa sen toiminnan sisältöihin. Arkipäiväisissä kohtaamisissa ryhmäkoti Peltolassa voi asukas ilmaista omia tarpeita, tavoitteita sekä mieltymyksiään oman elämänsä suhteen.

Asiasanat: kohtaaminen, mielenterveys- ja päihdetyö, vuorovaikutus

ABSTRACT

Anne Heikkinen, Paula Koskelainen-Nordberg and Päivi Maukonen
Encounters and interactions in substance abuse and mental health work
38 pages and 3 appendices
Spring, 2022
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

The aim of the thesis was to find out how the encounter and interaction appear in substance abuse and mental health work. Especially, how interaction and inclusion appear in a group home and how the residents of the group home can influence their own lives and activities. This study was made in collaboration with the Betesda Foundation in Jokela Finland and its group home Peltola. The research questions were how interaction between customers and staff is visible, how does the interaction between customers support community and what opportunities do the residents have to influence.

The thesis was carried out as qualitative research. The methods were an interview and participatory observation. The interview questions were based on research questions. Data were collected on five separate days and a total of 30 hours was spent on observation and interviews. Staff and resident interviews were conducted as a group interview for the target group and an inquiry was sent by email for one staff member. There were also individual interviews for six residents.

Three classification tables were used for the observation. During the observation, 20 residents and 11 employees of Peltola were observed. Additional material was collected by observing non-verbal communication, considering the everyday encounter situations of the Housing Unit. The research group used content analysis and classification to analyze the interview material.

We observed a friendly or neutral way of speaking between staff and residents. Eye contact was part of mutual communication. In the group home, names were not used very much in communication. In the day and work activities, we noticed mutual support and doing things together when the day activity instructor directed the group. In group home instead, we observed only a few people doing things together. To conclude, employee guidance is needed to diversify interaction, to increase doing things together and supporting each other. Based on interviews with both staff and residents in the Peltola home, the weekly community meeting was the best place for residents to express their thoughts. In the day and work activity, the clients can influence the content of its operations. In general observations, the group made several proposals for improvement in the field of interaction and cooperation.

Keywords: encounter, mental health and substance abuse work, interaction

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSTYÖ	5
3 ELÄMÄ YHTEISÖSSÄ	6
3.1 Vuorovaikutus ja kohtaaminen	6
3.2 Osallisuus	9
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	11
5 RYHMÄKOTI PELTOLA	11
6 TUTKIMUS, AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT	13
6.1 Havainnointi	17
6.2 Haastattelu	19
6.3 Haastatteluaineiston analysointi	20
7 TULOKSET	21
7.1 Miten asiakkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutus näyttäytyy	21
7.2 Asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus yhteisöllisyyden tukemisessa	24
7.3 Mitä vaikuttamismahdollisuuksia asukkailla on	27
7.4 Tulosten yhteenveto	29
8 AINEISTON KÄSITTELY	31
8.1 Eettisyys	31
8.2 Luotettavuus	32
9 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	33
10 POHDINTA	36
10.1 Ryhmäprosessi	36
10.2 Tulevaisuuden näkymät	37
LÄHTEET	39

LIITE 1. Henkilökunnalle suunnatut haastattelukysymykset	43
LIITE 2. Asukkaille haastattelukysymykset.	43
LIITE 3. Lisä kysymykset henkilökunnalle.....	44

1 JOHDANTO

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen raportin 2021 mukaan laajat sosiaali- ja terveydenhuollon alueelliset uudistukset edetessään toisivat tullessaan palveluita, jotka olisivat helpommin ja varhaisemmin saavutettavissa. Erityisesti päihteitä käyttävien ja heidän läheistensä avun, tuen, hoidon ja kuntoutuksen tarpeisiin vastaavat palvelut on huomioitu hallitusohjelman uudistuksessa (Kaukonen & Kuussaari, 2021, s. 104.) Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (L523/2015) ja resurssiohjauksen keinoin palveluja ollaan kehittämässä monella tavoin osana laajaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

Koemme tärkeäksi, että kaikilla on oikeus tulla kuulluksi ja tehdä valintoja itsenäisesti. Yksi keskeisistä tavoitteista on lisätä asiakaslähtöisyyttä, saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta palvelujärjestelmässä. Tämä toteutuu vahvistamalla asiakasosallisuutta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019). Osallisuus tuottaa hyvinvointi- ja terveyshyötyjä, muun muassa tyytyväisiä asiakkaita ja hyvinvoivaa henkilöstöä. Asiakasosallisuus auttaa kehittämään palveluiden laatua, oikea-aikaisuutta ja kohdentamista, saatavuutta ja saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta ja arkihyötyä ihmisille (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019).

Opinnäytetyössä pyrimme osallistuvan havainnoinnin avulla tarkastelemaan vuorovaikutushaasteita ja niiden asiakaslähtöisyyttä Betesda-säätiön asumisyksikkö Peltolassa. Peltola on mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarkoitettu ryhmäkoti. Opinnäytteemme on tutkimuspainotteinen ja tavoitteemme on tutkia vuorovaikutusta. Tarkastelemme havainnoimalla, miten henkilökunnan ja asiakkaiden sekä asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus toimii. Tarkastelun kohteena on, mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Otamme huomioon sekä verbaalisen kuin nonverbaalisen viestinnän.

Olemme laatineet kolme taulukkoa, joihin merkitsemme niin sanotulla tukkimiehen kirjanpidolla havaintojamme. Haastattelemme myös asukkaita sekä henkilö-

kuntaa. Asukkaiden haastattelujen tarkoitus on selvittää, miten heidän on mahdollista ilmaista mielipiteitä. Henkilökunnan haastatteluissa pyrimme selvittämään, minkälaisia lähestymistapoja ja menetelmiä he käyttävät asiakkaiden kanssa. Kohderyhmänä on ryhmäkoti Peltolan asukkaat ja Jokelan työ- ja päivätoiminta.

2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSTYÖ

Mielenterveys on hyvinvoinnin tila, jossa ihminen pystyy näkemään omat kykynsä ja selviytymään elämään kuuluvissa haasteissa sekä työskentelemään ja ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan (Mieli ry, i.a). Erilaiset mielenterveydenhäiriöt ja sairaudet esimerkiksi traumaperäinen stressihäiriö, skitsofrenia, alkoholidementia, masennus tai bipolaarinen mielialahäiriö esiintyy usein päihdekuntoutusasiakkailta. Pitkään jatkuneen alkoholin käyttöön voi liittyä alkoholidementia. Alkoholiin liittyvä muistisairaus eroaa myös ennusteeltaan muista muistisairauksista. Alkoholiin liittyvä muistisairauden tila saattaa kohentua sen sijaan että vaikeutuisi ajan mittaan, jos päihteiden käyttö lopetetaan. (Härmä & Gränö, 2010, s.144.) Tärkeää on muistaa muistihäiriöiden ohimenevät sekä hoidettavat syyt, etenevät syyt ja pysyvät jälkitilat. Muistia heikentävät alkoholi, tupakka, kiireinen elämänrytmi, univaje sekä stressi. (Erkinjuntti ym.2006, s.37.)

Päihde- ja mielenterveystyössä olisi ensiarvoisen tärkeää kehittää palveluja siten, että palveluiden käyttäjillä olisi mahdollisuuksia osallistua sen suunnitteluun ja toteutukseen enenevissä määrin (Laitila, 2010, s.6) Tämä luo mahdollisuuden osallisuuden kokemukseen, joka voi vaikuttaa positiivisesti palvelunkäyttäjän hallinnantunteeseen ja itsetuntoon. Osallisuuden kokemus tukee henkilön integroitumista yhteiskuntaan ja vähentää stigmatisoitumista. (Laitila, 2010, s. 18.) Päihteet ja mielenterveyden haasteet kulkevat usein rinnakkain ja toisiaan ruokkivasti.

Päihdetyö voidaan jakaa ehkäisevään ja korjaavaan päihdetyöhön. Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Tavoitteena on vähentää ja ehkäistä päihteidenkäytöstä johtuvia haittoja sekä lisätä ymmärrystä niiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistäminen päihteisiin liittyvissä asioissa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.) Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (L 523/2015) velvoittaa, että ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamiseen aiheuttamien haittojen ehkäisyn. Päävastuu ehkäisevästä päihdetyöstä kuuluu kunnalle (L 523/2015).

Korjaava päihdetyö pyrkii ehkäisemään päihdeongelman uusiutumista ja vähentämään ongelmakäytön tai riippuvuuden haittoja. Ongelmakäytön ja riippuvuuden hoitopalvelut sekä niiden pahenemisen ehkäisy ovat korjaavaa päihdetyötä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos,2022.) Päihdehuoltolain (L 41/1986) mukaan päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä ja siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos,2022.)

3 ELÄMÄ YHTEISÖSSÄ

3.1 Vuorovaikutus ja kohtaaminen

Havainnoimme asukkaiden ja henkilökunnan sanallista ja sanatonta vuorovaikutusta asumisyksikkö Peltolassa. Kiinnitimme huomioita asiakkaiden väliseen vuorovaikutukseen sekä miten henkilökunnan ja asiakkaiden välinen vuorovaikutus toimii. Ihmiset ovat aina olleet vuorovaikutuksessa, jonka merkitystä on alettu tutkimaan vasta 1800-luvun loppupuolella. Varhainen sanallinen ja sanaton vuoro-

vaikutus vaikuttaa siihen, miten ihmisen persoonallisuus rakentuu. Viime vuosisadan lopulla alettiin kouluttaa ja kehittää työpaikoilla, sekä parisuhteessa vuorovaikutustaitoja. Tärkeänä pidetään, että kaikilla elämänaloilla pyritään keskustelemaan ja kohtaamaan aidosti. (Dunderfelt, 2016, s. 10).

Eläminen tiiviissä yhteisössä vaatii tasapainoilua yksityisen ja yhteisön välillä. Arkipäivän eläminen tuottaa kokemuksia ja ristiriitoja (Ruisniemi, 2009, s.165). Hoitosuhteen luominen on työntekijällä tietoinen valinta (Häkkinen, 2013, s.145). Työntekijän ensivaikutelma asiakkaalle on tärkeä. Ensivaikutelmaan vaikuttavat eleet, ilmeet, ajatukset sekä tavan reagoida (Holmberg, 2016, s.74). Peltolan asukkaat ovat pääasiassa ikääntyneitä, joilla on historiassa runsasta päihteiden käyttöä. Asukkailla voi olla erilaisia dementiasairauksia, joista yksi on alkoholidemencia. Muistisairaudesta johtuvat käytösoireet hankaloittavat vuorovaikutusta ja vaikuttavat siihen, kuinka henkilö kykenee vastavuoroiseen keskusteluun.

Käytösoireet voivat olla estotonta käyttäytymistä, aggressiivisuutta, sekä impulsikontrollin häiriöitä. Henkilöt saattavat olla myös herkkiä reagoimaan aggressiivisesti sekä turhautumaan hoitotilanteissa. Alkoholien lopettamisen jälkeenkin henkilöillä voi olla riippuvuusoireyhtymiä sekä käytöshäiriöitä. Vanhoihin tottumuksiin palaamisen riski on suuri. Käytösoireet vaikuttavat halun ja kykyyn osallistua, sekä esittää omia mielipiteitään yhteisössä. Elämäntapa asukkaiden historiassa on saattanut muodostua päihdekeskeiseksi, jolloin mielenkiinnon kohteet juhlapyhät, päivittäiset askareet, sekä mielihyvän lähteet ovat vieraita. (Härmä & Granö, 2010, s.146.)

Mönkkönen (2002, s.16) kertoo väitöskirjassaan dialogisesta vuorovaikutuksesta ja miten se voi edistää molempien osapuolten täysivaltaisuutta vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutukseen liittyy myös vastavuoroisuus niin että henkilöt tuovat keskusteluun tai tapahtumaan oman osansa. Positiivisessa vuorovaikutuksessa ilmenee esimerkiksi läsnäolo, kuuntelu, rohkaisu, kannustus, myönteinen palaute sekä tuki ja myötätunto toisia kohtaan. Vuorovaikutus on myös sanatonta ja kaikki toisten kanssa tapahtuva toiminta on myös vuorovaikutusta. (Suomen Mielen terveys ry, i.a.-c.). Arvostava puhe asiakasta kohtaan rakentaa hänen identi-

teettiään ja mahdollistaa hoitosuhteen syntymisen (Ruisniemi, 2009, s.167). Vähäisilläkin yksityiskohdilla ja sillä miten eri toimijat tulkitsevat ja ymmärtävät toistensa tarkoitusperiä, on merkitystä. (Jokinen, 2016, s. 144.).

Sanojen merkitystä tulkitaan vuorovaikutustilanteessa. Nonverbaalisen ja verbaalisen viestinnän merkitys näkyy sanoissa, ilmeissä ja eleissä mutta myös sisäisessä läsnäolon laadussa. Voidaan puhua henkisestä yhteydestä tai voidaan sanoa, että henkilö on samalla aaltopituudella toisen kanssa. (Dunderfelt, 2016, s. 28). Nonverbaalinen viestintä on yhtä merkittävää ja tärkeää kuin kielellinen viestintä. Usein nonverbaalinen täydentää verbaalista viestintää, mutta voi myös korvata tai kumota viestinnän sisällön. (Kuuluu, i.a.)

Nonverbaalinen viestintä on jaettu eri osiin, joista yksi on kinesiiikka missä tarkastellaan, miten henkilön kehonkielessä näyttäytyy eleet, asento, liike, katseet ja ilmeet. Paralingvistiset piirteet tarkoittavat äänen ominaisuuksia. Äänen ominaisuudet liittyvät äänen voimakkuuteen, tempoon sekä millä korkeudella puhutaan. Huutamalla ja kuiskaamalla sanottu asia antavat erilaisen viestin kuin matalalla äänellä ja rauhallisella temmolla sanotut sanat. Äänen ominaisuudet, tauottaminen ja miten artikuloi sanoja muodostavat kategorian, miten asia sanotaan (Kuuluu, i.a.) Proksemiikka määrittää miten henkilöt vuorovaikutustilanteessa asettuvat tilassa, pitävätkö etäisyyttä tai miten haptiikka eli koskettamalla viestiminen toteutuu. Halaaminen, kättely, poskisuudelmat, koskettamalla lohduttaminen ovat haptiikkaan kuuluvia nonverbaalisia viestinnän tapoja vuorovaikutuksessa. (Kuuluu, i.a.) Fyysinen ominaisuus on staattista nonverbaalista viestintää, joka ei muutu yhden vuorovaikutustilanteen aikana. Fyysinen olemus tarkoittaa henkilön kokoa, sukupuolta ja etnistä taustaa. Nonverbaalista viestintään liittyy myös meikit, korut ja vaatteet, joita olet valinnut ja silloin puhutaan artefakteista. (Kuuluu, i.a.)

Hyvällä kuuntelemisella annamme vaikutelman, että arvostamme ja olemme juuri kyseissä hetkessä toista osapuolta varten. Läsnäoleva kuunteleminen antaa keinoon tutustua tietyn henkilön ydinminään. Vaikka keskustelua on runsaasti puheentasolla, silti arvostava kohtaaminen näyttäytyy intuitiivisen viestinnän kautta. Läsnäolevassa kuuntelemisessä toinen osapuoli aistii, ettei toinen yritä vaikuttaa

hänen sisäiseen kokemuksellisuuteensa ja kohtaaminen on tasavertaista. (Dunderfelt, 2016, s. 127–128.)

3.2 Osallisuus

Asiakkaan osallisuuden kokemus syntyy kiinnittymisestä johonkin, yhteiskuntaan, ympäristöön tai yhteisöön, opinnäytetyömme kohdalla ryhmäkoti Peltolaan. Osallisuuden kokemukseen kuuluu tunne koetusta oikeudenmukaisuudesta, turvallisuudesta ja yhteenkuuluvuudesta (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. i.a). Kokonaisuutena osallisuus koostuu seuraavista elementeistä: asiakkaan elämänhallintavalmiuksista, identiteetistä ja voimaantumisesta (empowerment). Asiakkaan omaehtoinen toiminta ja sitoutuminen, sekä vastuunotto oman toiminnan seurauksista on olennaista, jotta osallisuus voi syntyä (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. i.a).

Osallistuminen ei kuitenkaan ole kaikille luontaista tai haluttua toimintaa, tämän ymmärtäminen ja yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen täytyy työskentelyssä huomioida. Osallisuuteen pyrkiminen ei saa olla ainoastaan työntekijälähtöistä, vaan yhteisymmärryksessä ja tarkoituksenmukaisella ohjauksella yhdessä asiakkaan kanssa tehtyä. Laitilan (2010) kirjoitus kuvaa, että osallisuus on autonomiaa, itsehoitoa ja persoonallista vaikuttamista omaan hoitoonsa. Kun asiakas kokee osallisuutta, toteutuu aito asiakaslähtöisyyden periaate. (Laitila, 2010, s. 24.) Asiakaslähtöinen toiminta on keino tukea ja mahdollistaa asiakkaan osallisuutta (Laitila, 2010, s. 72). Osallisuus itsessään ja kokemus siitä ovat aina yhteydessä asiakkaan omaan ihmiskäsitykseen ja henkilökohtaiseen elämismailmaan (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. i.a).

Osallisuuden tukeminen on ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta, sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista laissa määrätty asia (L 980/2012). Asiakkaiden osallisuuden kehittäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa on tarpeen monien asiakasryhmien kohdalla. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujat ovat kohderyhmä, jolla on usein puutteelliset vaikutusmahdollisuudet omaa elämänsä koskevissa asioissa. He myös kärsivät usein toimeentulo-ongelmista, työttömyydestä ja sosiaalisesta syrjäytymisestä tai sen uhkasta. (Laitila, 2010,

s.18.) Laitila kertoo kirjoituksessaan myös, että osallisuuden korostamiselle on ainakin kolme tärkeää juurisyytä: asiakkaiden toiveita ja tarpeita vastaavien palveluiden tuottaminen, asiakkaiden oikeus olla mukana päätösten teoissa, jotka koskevat heitä, sekä osallisuuden kokemuksen tuottama voimaannuttava ja terapeuttilinen merkitys asiakkaalle (Laitila, 2010 s.18).

Ihmisellä on yhteys tarpeisiinsa ja mahdollisuus toteuttaa itseään, jolloin hän voi kokea osallisuutta elämässä (Koivisto, 2018, s.8). Koivisto kertoo, että voimavaroalähtöinen työskentely tarkoittaa toimintamalleissa myös sitä, että ihminen kohdataan ja hyväksytään sellaisena kuin hän on. Tällöin ajatellaan voimavarojen olevan ihmisessä ja on etsittävä keinoja, jotta ihminen pystyisi ottamaan niitä enemmän käyttöönsä. Iäkäs mielenterveys- ja päihdekuntoutuja tarvitsee yksilöllistä kohtaamista ja ohjaamista löytääkseen itselleen tässä hetkessä toimivia tapoja itsensä toteuttamiseen.

Betesda-säätiön palvelujen painopiste on asukkaan toimintakyvyn ja itsenäisyyden vahvistumisessa erilaisin virikkein ja palveluin, esimerkiksi päivä- tai työtoiminnan avulla. Toimintojen tavoitteena on tarjota asiakkaalle merkityksellistä tekemistä päivään, kuuluvuuden yhteisöön ja sosiaalista kanssakäymistä (Betesda-säätiö, i.a.) Kun asiakas kokee tullessa kuulluksi ja nähdyksi, sekä saaneensa vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin, kokee hän osallisuutta.

Kohtaamiset, sosiaaliset suhteet, keskustelut ja muut pienet arjen asiat muodostavat osallisuuden kokemuksen. Osallisuus on myös syrjäytymisen vastavoima, sillä ulkopuolisuuden kokemukset yhdistyvät voimakkaasti heikoksi koettuun hyvinvointiin (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. i.a.) Asiakkaalle riittävän ajan antaminen päätöksen tekoon, mahdollisuus esittää kysymyksiä, sekä tunne turvallisuudesta lisäävät asiakkaan osallisuutta. Perustana osallisuuteen tulisi olla niin asiakkaiden, kuin työntekijöidenkin aito halu kommunikointiin, kuunteluun ja neuvotteluun. Työntekijöiden selkeys kommunikoinnissa ja avoimuus edistävät asiakkaiden osallisuutta. (Laitila M., s.36.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoitus oli tarkastella, miten kohtaaminen ja vuorovaikutus näyttäytyy päihde- ja mielenterveystyössä sekä miten ryhmäkodin asukkaat voivat vaikuttaa omaan elämäänsä ja toimintaan.

Tutkimuskysymykset

1. Miten asiakkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutus näyttäytyy?
2. Miten asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus tukee yhteisöllisyyttä?
3. Mitä vaikuttamismahdollisuuksia asukkailla on?

5 RYHMÄKOTI PELTOLA

Yhteistyökumppani on Betesda-säätiö ja sen palvelukoti Jokela Lohjalla. Tutkimusympäristönä on ryhmäkoti Peltola, joka on yksi palvelukoti Jokelan ryhmäkodeista ja Jokelan työ- ja päivätoiminta. Kohderyhmänä ovat ikääntyvät päihde- ja mielenterveyskuntoutujat. Palvelukoti Jokela sijaitsee paikalla, jossa aiemmin on sijainnut Jokelan kartano, joka on nimetty vieressä kulkevan Väänteenjoen mukaan Jokelaksi. Betesda-säätiö on tuottanut palveluita viiden vuosikymmenen ajan ja on yksi terveydenhuollon muutostarinoista. Säätiön toiminta on kokenut perusteellisen muutosprosessin. Säätiön alun toiminta perustui vahvasti kristillisiin arvoihin lähimmäisen auttamisesta ja on saanut lisää sisältöä nykyaikaisista laatuksiteereistä ja hoitomenetelmistä. Betesda-säätiön arvot ovat: asukaslähtöisyys, yksilöllisyys, huumori, ammatillisuus, oikeudenmukaisuus, avoimuus ja vastuu. Toimintafilosofiana on yhteisöllisyys, jolloin jokainen asukas voi elää omanlaistaan elämää fyysisistä rajoitteista huolimatta. Salliva hoitokulttuuri mahdollistaa kokemuksen hyväksynnästä. Henkilöstö kunnioittaa asukkaan elämäntarinaa ja suhtautuu ymmärryksellä hänen elämäntilanteeseensa. (Betesda-Säätiö, i.a.)

Betesda-säätiö tarjoaa myös asumisenpalveluja ikääntyville, vammaisille, sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Betesda-säätiö tarjoaa päivätoimintaa, jota toteutetaan erilaisin menetelmin. Ikääntyville tarjotaan asumispalveluita, päivätoimintaa sekä kotihoitoa. Ikääntyvien asumispalveluissa säätiö tarjoaa ympärivuorokautista hoivaa ja tukea. Henkilöstön määrä ja rakenne vaihtelee ryhmäkoodeittain. Ryhmäkodeissa työskentelee lähihoitajia, sairaanhoitajia sekä hoivaavustajia. Esihenkilöt sekä tiiminvastaavat työskentelevät pääsääntöisesti päivävuoroissa. Jokaisessa tehostetun palvelun ryhmäkodeissa työskentelee oma yöhoitaja. (Betesda-säätiö, i.a.-b).

Kotihoidon tavoitteena on hyvä ja turvallinen arki kotona. Kotihoidon tavoitteena on myös tarjota tukea omaishoitajan loman ajaksi. Päivätoiminnassa ovat käytössä erilaiset menetelmät kuten musiikki, kirjallisuus, liikunta, sekä muistikuntoutusmenetelmät. Päivätoiminnann tavoite on, että jokainen voi osallistua siihen omien voimavarojensa mukaan. Betesda-säätiöllä toteutetaan voimavara- lähtöistä lähestymistapaa, jossa vahvistetaan asukkaan omatoimisuutta (Betesda-säätiö, i.a.). Voimavara- lähtöisessä lähestymistavassa kuntoutuksessa lähtökohtana on asiakkaan kyky tehdä asioita itse (Keskitalo, ym. s.92). Voimavara- lähtöisessä orientaatioissa pyritään keskittymään positiivisiin voimavaroihin eikä menneisyyden korjaamiseen. (Keskitalo, ym. s.92). Betesda-säätiö sitoutuu arvoissaan kunnioittamaan asukkaan edesmennyttä elämäntapaa ja löytämään yhdessä yhteiset voimavarat, sekä tapaa elää yhteisössä. Tarkoitus on myös edistää itsenäistä selviytymistä ja lisätä osallisuutta sekä sosiaalista vuorovaikutusta. (Betesda-säätiö, i.a.)

Palvelukodit ovat esteettömiä ja palvelut rakennetaan yksilöllisesti. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujille on tarjolla asumisen ja kuntoutuksen tukea sekä kriisiasumista. Kuntoutujille on tarjolla tukea arjen taitojen vahvistamisessa sekä ulkopuolisessa asioinnissa. Tarjolla on myös erilaista päivää sekä työtoimintaa, joka auttaa kuntoutujaa tunnistamaan omat vahvuutensa. Päivätoiminnan tavoitteena on tarjota merkityksellistä tekemistä, kuulumista yhteisöön ja sosiaalista kanssakäymistä. (Betesda-säätiö, i.a.) Betesda-säätiöllä asiakkaiden kohtaaminen on

vuorovaikutteista ja heidän arvonsa perustavat asiakkaiden kuunteluun, kannustukseen ja läsnäoloon. Betesda-säätiössä kunnioitetaan muita ja uskotaan, että vuorovaikutuksen avulla asiat pystytään selvittämään.

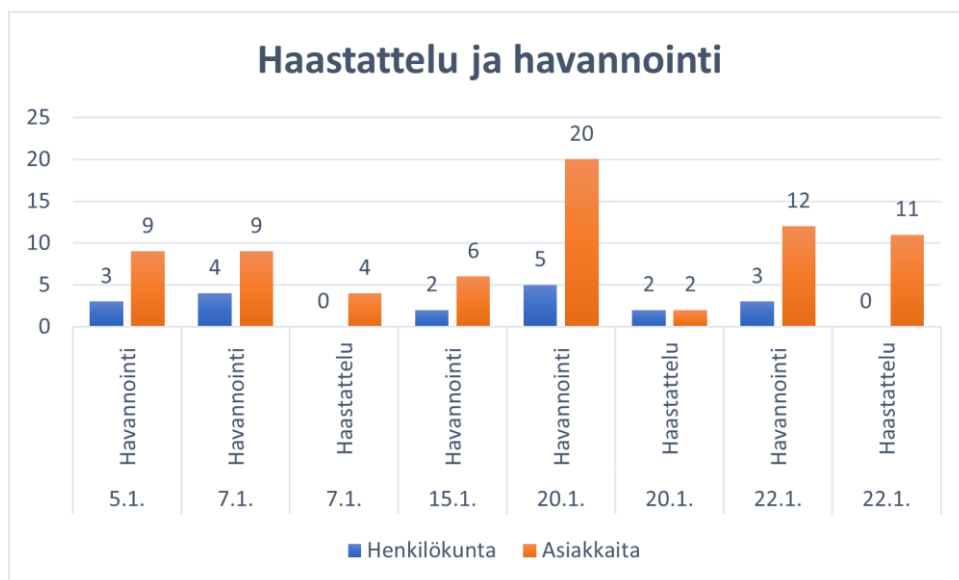
Palveluiden tarvetta mielenterveys- ja päihdetyössä arvioidaan yhdessä asukkaan huomioiden muut verkostot, jotka toimivat asukkaan kanssa. Palvelutarpeenarviointi kattaa kaikki ulottuvuudet, niin fyysisen, psyykkisen kuin kognitiivisen toimintakyvyn. (Betesda-säätiö, i.a.) Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan näin kuntoutuksen tarpeet, jotka ovat korjaavaa päihdetyötä ja jotka ehkäisevät ongelmakäytön terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja. Sosiaalisten haittojen vähentämiseen Betesda-säätiöllä on erilaisia palveluita, kuten päivä- ja työtoimintaa. Palveluihin kuuluu myös auttaa asukasta asioimaan palvelukodin ulkopuolella, esimerkiksi terveystalveissa. Asukkaalla on mahdollisuus käyttää Esperilääkäripalveluita, joiden käytössä henkilökunta avustaa ja huolehtii tietojen dokumentoinnista (Betesda-säätiö, i.a.)

Palvelukoti Peltolan asukkaiden kohdalla toteutetaan lähinnä korjaavaa päihdetyötä. Betesda-säätiön toimintaperiaate on auttaa päihdeongelmaista vähentämään päihdeongelman haittoja sekä uusiutumista. Betesda-säätiö tarjoaa turvallisen kodin, jossa asukas voi toteuttaa omaa elämäänsä, jossa arvostetaan toinen toisiaan. Henkilökunta on mukana asiakkaan elämässä tukemassa hänen omatoimisuuttaan. Toiminta-ajatuksessa on kirjattuna myös lähimmäisten sekä asukkaan muun verkoston kanssa tehtävä yhteistyö. (Betesda-säätiö, i.a.)

6 TUTKIMUS, AINEISTON KERUU- JA ANALYYSIMENETELMÄT

Haastattelut ja havainnointit toteutettiin Betesda-säätiön asumisyksikkö Peltolassa. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota asukkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutukseen. Havainnoimme myös heidän verbaalista ja nonverbaalista ilmaisuja. Koronaviruspandemiasta (COVID-19) johtuen haastattelut ja havainnointi

voitiin toteuttaa ainoastaan yhden yksikön asukkaille ja henkilökunnalle. Jalkautuminen yksikössä toteutettiin viitenä päivänä tammikuun 2022 aikana. Havainnointiin 11 henkilökunnan työntekijää, joista yksi oli työ- ja päivätoiminnan ohjaaja. Haastatteluun osallistui näistä kymmenestä kaksi henkilöä. Peltolassa asui käyntien aikana 22 asukasta. Havainnoimme 20 asukasta. Ryhmähaastatteluun osallistui 11 asukasta, jotka kuuluvat tähän 20 henkilöön. Yksilöhaastattelut toteutettiin kuuden asukkaan kanssa. Kuviossa 1. kerrotaan haastattelujen ja havainnointien toteutuspäivämäärät, sekä henkilömäärät ja se, kuinka monta henkilöä kunkin päivän aikana haastateltiin tai havainnointiin. Sininen palkki kertoo, kuinka monta henkilökunnan jäsentä osallistui haastatteluun tai havainnointiin. Oranssi palkki kertoo, kuin monta asukasta osallistui havainnointiin tai haastatteluun.

Kuvio 1. Haastattelu ja havainnointi

Havainnoinnin ja haastattelun toteutti kaksi opiskelijaa paikan päällä asumisyksikkö Peltolassa, viitenä eripäivänä. Henkilökunnan haastattelun toteutettiin siten, että paikalla oli kaksi opiskelijaa ja yksi opiskelija toiselta paikkakunnalta esitti kysymykset etäyhteyksin. Katso (Liite 2) Lähetimme sähköpostilla tarkentavia kysymyksiä yrityksen yhteyshenkilölle haastattelun jälkeen. Katso (Liite 3) Henkilökunnan haastatteluun osallistui kaksi ohjaajaa ja lisäkysymyksiin vastasi yksi ohjaaja. Kaksi opiskelijaa oli yhtä aikaa paikalla kahtena päivänä, yhtenä

iltapäivänä ja yhden työpäivän pituisena päivän. Kolmena päivänä oli yksi opiskelija suorittamassa havainnointia. Aukkaat tekivät tavanomaisia toimintoja päivän aikana, sekä kahtena päivänä asukkaat osallistuivat työtoimintaan, jossa myös suoritettiin havainnointia. Ryhmähaastattelun toteutuksessa kävimme kutsussa jokaisen yksikön asukkaan henkilökohtaisesti mukaan ja lisämotivointikeinona olimme järjestäneet kahvitarjoilun. Kerroimme asukkaille, mitä olemme, miksi ja mihin käytämme vastauksia. Esitimme kysymykset keskustelun muodossa ja osa asukkaista osallistui aktiivisesti. Haastattelun jälkeen järjestettiin levyraati, josta olimme kertoneet edellisellä käynnillä. Aukkaat esittivät toivekappaleita. Toinen opiskelija haastatteli asukkaita ja toinen kirjasi vastaukset. Asukkaiden haastattelut sujuivat vuorovaikutteisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä, jossa oli huumoria mukana.

Havainnointien keräämisen tueksi laadimme kolme taulukkoa, katso (Taulukko,1,2 ja 3). Taulukot on laadittu PowerPoint ohjelmalla. Emme käyttäneet malleja tai lähteitä taulukoiden suunnittelussa vaan pohdimme millaisia ja kuinka montaa asiaa tulisi havainnoida, jonka jälkeen omaa luovutusta käyttäen laadimme taulukot. Taulukko 1. Tarkasteltiin henkilökunnan ja asiakkaiden välistä vuorovaikutusta ja miten se näyttäytyy.

Taulukko 1. Henkilökunnan vuorovaikutus suhteessa asiakkaisiin.

Henkilökunta	Ystävällinen	Käskevä	Neutraali
Puhetapa			
Henkilökunta	Kyllä		
Kannustus			
Nimellä puhuttelu			
Katsekontakti			
Koskettaminen			
Yhdessä tekeminen			

Taulukko 2. Tarkasteltiin miten asiakkaat kohtasivat ja olivat vuorovaikutuksessa henkilökunnan kanssa. Tässä taulukossa havainnointia ohjasi havainnoidaanko vai ei mainittu tapahtuma.

Taulukko 2. Asiakkaiden vuorovaikutus suhteessa henkilökuntaan.

Asiakkaat -henkilökunta	Kyllä
Hakeutuu kontaktiin	
Katsekontakti	
Yhdessä tekeminen	
Kosketus	
Nimellä puhuttelu	
Avun pyytäminen	
Haastava käyttäytyminen, verbaalinen	
Haastava käyttäytyminen, fyysinen	

Taulukko 3. Tarkasteltiin miten asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus näyttäytyy. Millaista puhetapaa käyttivät sekä toteutuiko asiakkaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa tekemistä kuvaavat toiminnot. Katso (Taulukko 3)

Taulukko 3. Asiakkaiden vuorovaikutus toisten asiakkaiden kanssa.

Asiakkaiden välinen vuorovaikutus	Ystävällinen	Käskevä	Neutraali
Puhetapa			
Asiakkaiden välinen vuorovaikutus	Kyllä		
Kannustus			
Yhdessä tekeminen			
Pyytää apua			
Hakeutuu toisten seuraan			
Nimellä kutsuminen			

Havainnointitoteutettiin arjen toiminnoissa. Saadaksemme lisämateriaalia molemmat paikalla olleet opiskelijat kirjasivat muita havaintojaan, joita huomioivat päivän aikana osallistuessaan toimintaan, sekä ollessaan tarkkailijan roolissa. Havaintomateriaalia kerätessä merkitsimme ”tukkimiehen kirjanpidolla ” viivoja taulukkoon, katso (Taulukko 1, 2 ja 3). Saatuaamme havainnot laskimme merkinät (viivat) yhteen ja saimme tulokseksi lukuja, kuinka monta kertaa taulukoihin merkityt asiat havaittiin. Taulukoiden lisäksi teimme muita havaintoja, joita olemme analysoineet ja etsitty vastauksia tutkimuskysymyksiin. Asiakkaiden ja henkilökunnan haastattelut olemme luokitelleet, jolloin voimme analysoida vastauksia, jonka jälkeen olemme etsineet vastauksia tutkimuskysymyksiin.

6.1 Havainnointi

Havainnointi on tieteellisen aineistonhankinnan perusmenetelmä, jossa ollaan suorassa yhteydessä kohteeseen. Havainnoimalla voidaan tarkastella kohdetta yksin sekä suhteessa muihin sekä saadaan tietoa vuorovaikutustilanteessa. Havainnoinnissa kiinnitetään huomioita elekieleen, ilmeisiin, katseisiin sekä siihen miten henkilö reagoi erilaisissa tilanteissa. (Paalumäki ym.,2020, luku Havainnointi organisaatiotutkimuksessa.)

Toteutimme asiakkaiden kohtaamisessa osallistuvaa havainnointia. Osallistuva havainnointi on yksi laadullisten tutkimusten kenttätyömenetelmistä. Se on tietoista ja systemaattista osallistumista tutkittavien elämän toimintoihin, niin pitkälle kuin olosuhteet sen sallivat ja kohteen ehdoilla. Suora osallistuminen eri tilanteissa antaa tutkijalle aineistoa. Tämän menetelmän käyttäjän tulee vaikuttaa tapahtumien kulkuun mahdollisimman vähän tai ei ollenkaan. (Grönfors, 2011, s. 52.).

Havainnointi eli observointi on aineistonhankintamenetelmä, jossa seuraamalla tutkittavaa ilmiötä kootaan havaintoja. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota henkilöiden toimintaan ja käyttäytymiseen, sekä miten he toimivat ilmiöön liittyvässä vuorovaikutustilanteessa. Tarkkailtiin henkilöiden verbaalista ja nonverbaalista ilmaisua. Tutkijan ja tarkkailijan on pystyttävä erittelemään omat havaintonsa siitä, miten muut ihmiset kuvailevat omia havaintojaan. Havaintoja voidaan dokumentoida tekemällä muistiinpanoja, valokuvaamalla, äänittämällä tai videoimalla. (Koppa, 2015.) Olemme laatineet kolme taulukkoa, jossa on määritelty tarkastelun kohteet ja vaihtoehdot, johon olemme merkinneet tukkimiehen kirjanpidolla havaintomme.

Toteutimme suunnitelman mukaisesti liittymällä päivätoiminnassa sekä asumisessa olevien asukkaiden joukkoon ja havainnoiden heidän, sekä henkilökunnan välistä vuorovaikutusta. Sen ideaalitavoite on, että toiminta ja toiminnan tutkiminen sulautuvat yhteen rajatussa tutkimuskohteessa. (Vilka, 2006, s. 43.) Valitsimme havainnoinnin menetelmäksi, kohderyhmän kommunikointihaasteet huomioiden, sillä havainnoinnilla saadaan laajempaa tietoa vuorovaikutuksesta.

Halusimme kohdata asiakkaat heidän omassa toimintaympäristössään, todellisissa tilanteissa, jolloin havainnot ovat totuudenmukaisempia. Pohdimme, että objektiivisina tarkkailijoina saisimme tutkimuskysymyksiin vastuksia.

6.2 Haastattelu

Puolistrukturoitua haastattelumenetelmää käytetään arvioinnissa useimmin. Menetelmässä haastattelija on päättänyt käsiteltävät teemat ja laatinut osan kysymyksistä. Haastattelun aikana voidaan tehdä tarkentavia kysymyksiä ja vuorovaikutus on vapaamuotoisempaa kuin strukturoidussa haastattelulla menetelmässä. Menetelmä vaatii haastattelijalta joustavuutta ja taitoa toimia muuttuvassa tilanteessa. (Opintokeskus Sivis, i.a.). Perusmenetelmänä haastattelu sopii useisiin erilaisiin tilanteisiin. Haastattelu ymmärretään systemaattisena tiedonkeruu muotona, jossa on etukäteen tehdyt tavoitteet ja jonka avulla pyritään luotettavan tiedon saamiseen. (Ruusvuori & Tiittula 2009, s. 11–12.). Haastattelijan tulee pyrkiä luomaan pätevä ja hyväksyvä tunnelma. Haastattelu on aina vuorovaikutustilanne, ja haastattelijan tulee varautua myös yllättäviin tilanteisiin. Haastattelijan tulee reagoida haastateltavaan ja hänen vastauksiinsa kuunnellen, sekä osoittaa olevansa aidosti läsnä. Haastattelun alkutilanne on merkityksellinen, silloin luodaan luottamus sekä tunnelma, jolloin osapuolet rentoutuvat ja saadaan mahdollisimman totuudenmukaisia vastauksia. (Hyvärinen, 2017.)

Valitsimme haastattelun toiseksi menetelmäksi, jolla pohdimme saavamme lisävastauksia tukemaan havaintojamme. Haastattelussa saadaan vastauksia haluttuihin kysymyksiin. Haastattelussa ei ole valmiita vastauksia. Haastattelut toteutettiin suunnitelman mukaisesti. Pyysimme ennen haastattelu hetkeä tiiminvetäjää valmistelemaan henkilökuntaa haastattelua varten. Opinnäytteen suunnitelma lähetettiin ennakoon sähköpostilla yhteyshenkilölle. Kerroimme että henkilökunnan kysymykset löytyvät suunnitelmasta lisäksi puhelin keskustelussa mainittiin kysymyksistä. Kaksi opiskelijaa haastatteli henkilökuntaa ryhmäkoti Peltolassa ja yksi opiskelija osallistui haastatteluun etäyhteyksin kaiutinpuhelulla WhatsAppilla. Haastattelu järjestettiin arkipäivänä työvuoron vaihtuessa ja hen-

kilökuntaa oli paikalla kaksi henkilöä. Haastatteluajan järjestäminen sovittiin työvuoron aikana osallistuvien henkilöiden kanssa. Päivä- ja työtoiminnan ohjaajan haastattelu toteutettiin sähköpostiin laadituilla kysymyksillä.

Asiakkaiden haastattelu toteutettiin myös suunnitelman mukaisesti. Ryhmähaastattelun ajankohta kerrottiin asukkaille ennakkoon, kysyttiin halukkuutta osallistua keskusteluun, jossa toivomme heidän kertovan Peltolan asumisyksikön toiminnassa ja siitä, miten viihtyvät siellä. Ryhmähaastattelussa toinen opiskelija esitti kysymykset ja toinen kirjasi vastaukset. Kysymykset esitettiin keskustelun lomassa, vältellen suoria kysymyksiä.

Asukkaiden yksilöhaastattelut toteutettiin myös keskustellen. Suorat kysymyksen vastaukset ovat usein yksisanaisia. Avoimilla kysymyksillä keskusteleavassa muodossa saatiin enemmän sekä monipuolisempaa materiaalia. Haastattelut toteutettiin asumisyksikön yhteisissä tiloissa ja yhden asukkaan haastattelu oli ennakkoon sovittu hänen kanssaan ja muut haastattelut toteutettiin spontaanisti. Yksityshaastatteluilla pyrimme saamaan lisämateriaalia tutkimuskysymyksiin.

6.3 Haastatteluaineiston analysointi

Analysointivaiheessa kerättävää aineistoa voidaan tiivistää, eritellä ja luokitella. Aineiston yhdistämisessä tavoitteena on luoda kokonaiskuva materiaalista, sekä tuoda esille uusia näkökulmia aineistosta. (Puusa ym., 2020, luku Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin.) Sisältöanalyysiä käytetään yleisemmin laadullista aineistoa tarkastellessa. Sillä pyritään järjestämään aineistoa selkeään ja tiiviiseen muotoon. Haastatteluilla saadaan usein monipuolista informaatioita, joka saattaa jäädä hajanaiseksi, mutta tarkoitus on saada kokonaisuudesta yhtenäinen ja selkeä, josta voi tehdä johtopäätöksiä. (Puusa ym., 2020, luku Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin.)

Käytimme sisältöanalyysiä ja luokittelua haastattelumateriaalin analysoinnissa. Pyrimme saamaan selkeän ja yhtenäisen raportin, josta voidaan tarkastella tuloksia ja saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Aineisto voidaan paloitella pienempiin osiin, jotta voidaan tarkastella yksityiskohtia. (Puusa ym., 2020, luku

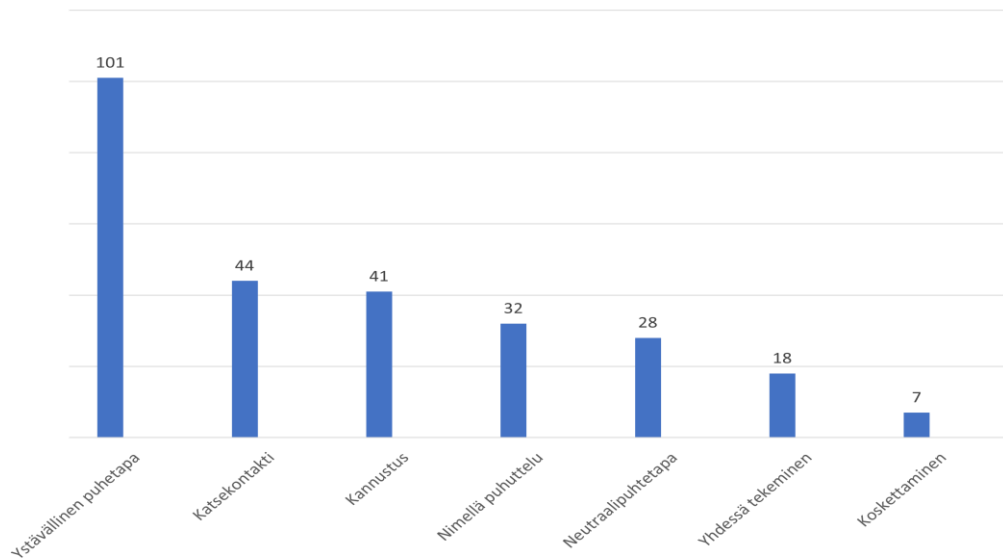
Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin.). Haastattelun aineistoa analysoidessamme jaottelemme vastaukset tutkimuskysymysten alle.

7 TULOKSET

7.1 Miten asiakkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutus näyttäytyy

Kuviossa 2. tarkastellaan asiakkaiden ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta. Kiinnitimme huomiota ystävällisen puhettavan lisäksi myös verbaaliseen ja non-verbaaliseen viestintään. Ystävällistä puhetapaa havaitsimme 101 kertaa. Non-verbaalinen ja verbaalinen viestintä merkitys näkyy sanoissa, ilmeissä ja eleissä mutta myös sisäisessä läsnäolon laadussa. Katsekontaktia havainnoidessa kiinnitettiin huomiota, katsoiko henkilökunta asiakasta silmiin. Katsekontaktia havainnoitiin 44 kertaa toteutuneeksi. Koskettamista havainnoidessa, kiinnitimme huomiota, koskettiko henkilökunta asiakasta fyysisesti. Kannustusta havainnoimme 41 kertaa, tässä kiinnitimme huomiota, miten henkilökunta kannustaa asiakkaita osallistumaan toimintaan tai yleisesti keskustelussa antaa positiivista palautetta asukkaille kannustaen. Vuorovaikutukseen liittyy myös vastavuoroisuus, henkilöt tuovat keskusteluun tai tapahtumaan oman osansa. Henkilökunta puhutteli asiakasta etunimellä 32 kertaa, tilanteet olivat usein sellaisia, että oli pieni ryhmä ja keskustelua käytiin siten, ettei nimeä ollut tarpeen mainita, henkilökunta ja asiakkaat olivat tuttuja keskenään.

Yhdessä tekemistä havainnoitiin 18 kertaa, jossa kiinnitettiin huomiota, tekivätkö henkilökunta ja asiakkaat yhdessä jotakin. Kertoja olisi voitu merkitä enemmänkin, mutta merkitsimme havainnon kahden henkilön välillä yhden kerran, kun seurattiin tilannetta. Esimerkiksi leivontatilanteessa, jossa on useita vaiheita, laitoimme ainoastaan yhden merkinnän, vaikka tilanne kesti pidempään. Kosketuksia havainnoitiin seitsemän kertaa, mikä oli luonnollista huomioiden koronapandemian poikkeusaikana, jolloin etäisyyksien pitäminen on ohjeistuksena.

Kuvio 2. Henkilökunnan vuorovaikutus suhteessa asiakkaisiin.

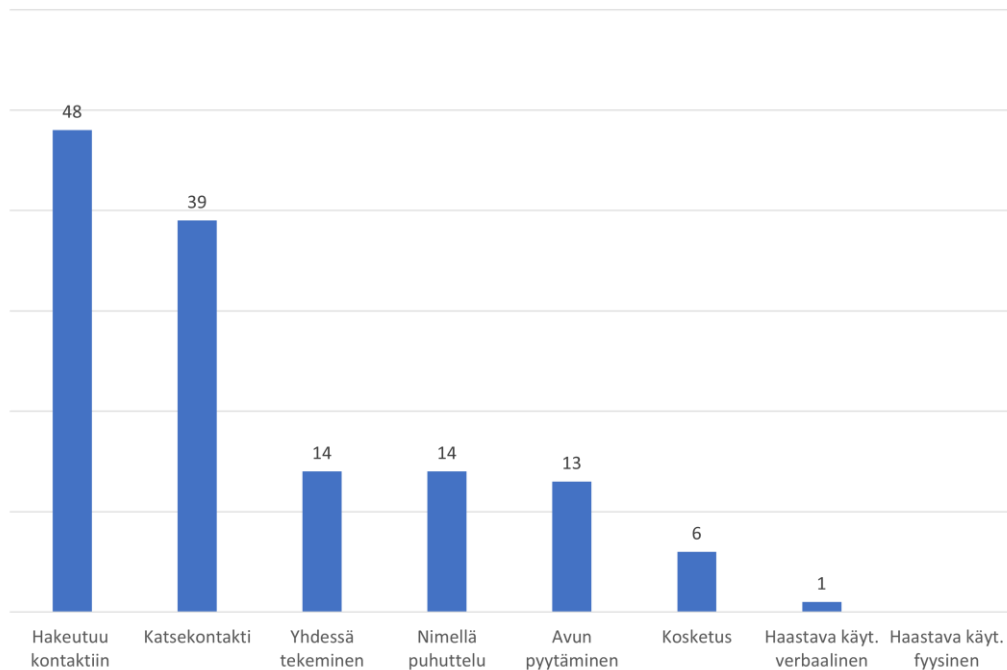
Tuloksena henkilökunnan ja asiakkaiden välisessä vuorovaikutuksessa näkyy ystävällisyys myös puheessa ja nonverbaalissa. Henkilökunta kannustaa asukkaita osallistumaan toimintaan, mikä lisää osallisuutta. Nimellä puhuttelu tuo myös henkilökohtaisen aspektin vuorovaikutukseen, nimellä puhuttelua huomioitiin vähän. Nimellä puhuttelu ei ole välttämätöntä, kun kohtaaminen on vastavuoroista. Puhetapa on hyvä valita tilanteen ja asian mukaan. Neutraali puhetapa sopii asiapitoiseen keskusteluun esimerkiksi, kun käydään keskustelua lääkäriajoista, kuntoutuksesta tai lääkehoidosta. Neutraali puhetapa saattaa tuoda toiselle osapuolelle etäisenvaikeutelman vuorovaikutustilanteessa. Lisäksi neutraali puhetapa saattaa myös vähentää tunnetta tasavertaista kohtaamista. Yhdessä tekemistä havainnoitiin vähän, pääosin työ- ja päivätoiminnassa. Kosketuksen merkitys on nyt koronapandemian aikana vähentynyt, joten vähäiset havainnot siitä ovat ymmärrettäviä.

Henkilökunnan haastattelun mukaan tiimipalaverit toteutetaan yhden kerran viikossa. Päivittäinen raportointi sekä avoin keskustelu tukevat työsuunnittelua ja antavat keinoja asiakastyöhön. Työnohjaus ja koulutukset tukevat henkilökunnan

ammattillisuutta ja työnkehittämistä. Työyhteisössä on henkilökunnalla erityisosaamisen mukaiset vastuualueet ja tulossa palkitsemisjärjestelmä, jotka antavat työskentelyyn mielekkyyttä ja innostusta.

Kuvio 3. kertoo asiakkaiden ja henkilökunnan välisestä vuorovaikutuksesta, jossa kiinnitimme huomiota myös verbaaliseen ja nonverbaaliseen viestintään. Havainnot on huomioitu eri tilanteissa kuin henkilökunnan ja asiakkaiden välinen vuorovaikutus. Asiakkaat hakeutuivat oma-aloitteisesti kontaktiin 48 kertaa. Huomasimme että kontaktiin hakeutuminen oli omaehtoista joko puheella tai sanattomasti. Nonverbaaliseen viestintään kuuluu myös kinesiikka missä tarkastellaan ilmeitä ja eleitä sekä kehonkieltä. (Kuuluu, i.a)

Katsekontaktia asiakkaiden aloitteesta henkilökuntaa kohtaan havaittiin 39 kertaa. Yhdessä tekemistä havaittiin 14 kertaa, joka oli eri tilanne kuin kuviossa yksi, jossa havainnoitiin henkilökunnan ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta. Nimellä puhuttelua havaittiin 14 kertaa, avun pyytämistä 13 kertaa. Tällöin kiinnitimme huomiota, sanoiko asiakas henkilökunnalle, että tarvitsee apua tai osoittaa elein, että on avun tarpeessa. Kosketusta vuorovaikutuksessa asiakkaiden ja henkilökunnan välillä havaittiin seitsemän kertaa. Haastavaa käyttäytymistä verbaalisesti havaittiin yhden kerran ja haastavaa käyttäytymistä fyysisesti ei ole havainnoitu yhtään kertaan.

Kuvio 3. Asiakkaiden vuorovaikutuksesta suhteessa henkilökuntaan.

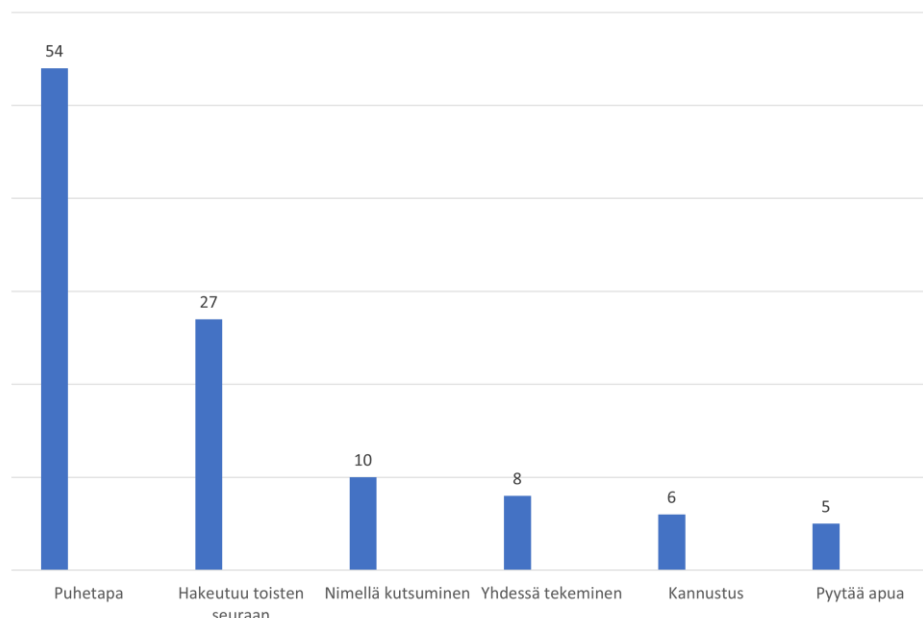
Asiakkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutuksen tuloksista voidaan päätellä, että asiakkaat hakeutuivat kontaktiin, jos henkilökunta oli tavoitettavissa ja paikalla. Asiakkaat ottivat myös katsekontaktia lähes kaikissa kommunikointitilanteissa. Yhdessä tekemistä havaittiin vähän. Nimellä puhuttelu oli myös vähäistä mikä ei ole tarpeen, kun keskustelijat tuntevat toisensa. Avunpyytämisen vähäisyys selittävissä asiakkaiden heille tutuilla päiväjärjestyksillä ja struktuureilla. Avun pyytämisen havainnot tehtiin suurelta osin päivä- ja työtoiminnassa. Koskettamista havaittiin vähän, mikä selittyy koronatilanteella ja asiakkailla tiedossa ohjeistukset, jotka liittyvät turvaväleihin. Haastavaa käyttäytymistä verbalisesti havaittu vain kerran, josta voidaan päätellä, ettei haastavaa käyttäytyminen ole tavallista Peltolassa.

7.2 Asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus yhteisöllisyyden tukemisessa

Kuvio 4. kertoo asiakkaiden välisestä vuorovaikutuksesta. Ystävällistä puhetapaa tosiaan kohtaan havainnoitiin 54 kertaa, jossa kiinnitettiin huomiota asiakkaan

nonverbaaliseen viestintään, äänenpainoon ja sävyyn sekä elekieleen. Asiakkaiden toisiltaan avun pyytämistä havaittiin viisi kertaa. Asiakkaiden toistensa seuraan hakeutumista havaittiin 27 kertaa, jossa kiinnitettiin huomiota siihen, että asiakkaat pyytämättä hakeutuivat toistensa seuraan ja ottivat kontaktia sekä tilanteita, jossa asiakas mitään sanomatta jäi muiden seuraan. Olemme rajanneet pois tilanteet, kun asiakas jää hetkeksi aikaa muiden seuraan mutta poistuu nopeasti. Nimellä puhuttelua havaittiin 10 kertaa, jossa kiinnitetty huomiota sanooko asiakas toisen nimen, jos kohdistaa hänelle puheensa. Huomioitavaa on, että osa asiakkaista ei välttämättä muista nimiä, sekä tilanteissa oli vähän asiakkaita tai kahdenkeskistä keskustelua, jolloin nimiä ei välttämättä käytetäkään. Katso (Kuvio 4)

Yhdessä tekemistä havaittiin kahdeksan kertaa. Siinä kiinnitettiin huomiota siihen, suorittavatko asiakkaat oma-aloitteisesti yhdessä jotain toimintaa tai tehtävää ilman ohjaajien pyyntöä. Kannustusta havaittiin kuusi kertaa ja silloin kiinnitettiin huomioita siihen, motivoiko toista osallistumaan tai käykö hakemassa muita mukaan toimintaan.

Kuvio 4. Asiakkaiden vuorovaikutus toisten asiakkaiden kanssa.

Asiakkaat puhuvat toisilleen pääasiassa ystävällisesti mutta havainnoimme myös muunlaista vuorovaikutusta, asiakkaat jättivät toisensa huomiotta tai puhetapa oli epäystävällistä. Jotta asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus tukisi yhteisöllisyyttä kohtaamisen tulisi olla omaehtoista ja pyrkiminen toistensa seuraan tavanomaista yhteisössä. Yhdessä tekeminen oli vähäistä, josta voidaan päätellä, että asukkaat tarvitsevat tukea ja kannustusta yhteisöllisyyden toteuttamisessa. Asukkaiden keskinäinen kannustaminen ja avun pyytäminen oli vähäistä. Havainnot tehtiin päivä- ja työtoiminnassa, jossa harjoiteltiin kädentaitoja sekä alihankintatöitä.

Yhteisössä odotetaan ennakoivaa toimintatapaa, joka ei riipu henkilön tunnetilasta. (Ruisniemi, 2009, s.164.). Yhteisöhoito lähtee käyttäytymisen muutoksesta, yksi suurimmista muutoksista liittyy kielenkäyttöön (Häkkinen, 2013, s.200). Yhteisössä elämällä ihminen voi tunnistaa olevansa yksilö. Yksilön kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa, joka muokkaa persoonallisuutta sekä käyttäytymistä. (Kaipio, 1999, s.17.) Havaintomme perusteella Peltolan asukkaiden vuorovaikutuksessa ystävällinen puhetapa, sekä hakeutuminen toisten seuraan oli hyvin yleistä. Peltolan arvotaulussa ammatillisuus ilmenee asiallisuutena eli myös asiallisena kielenkäyttönä. Jokaiselta työntekijältä edellytetään asukasta kunnioittavaa käytöstä (Betesda-säätiö, i.a.). Yhteisö tarjoaa, mahdollistaa ja jopa pakottaa muutosta tukevan ympäristön (Ruisniemi, 2009, s.168).

Yhteisöhoidossa koko yhteisön toiminnot, ihmissuhteet ja sosiaalinen vuorovaikutus tukevat hyvää toipumista sekä hyvää tapaa elää yhdessä (Kaipio, 2009, s.44). Yhteisöhoitoon olennaisena kuuluu asiakkaiden osallistuminen sekä yhteisvastuu toisten asiakkaiden hoidosta. (Kaipio, 2009, s.44). Asukkaiden välisessä vuorovaikutuksessa vähäisemmälle jää toisen kannustaminen ja yhdessä tekeminen. Samoin on nähtävissä, että asukkaat eivät tue toisiaan, eivätkä tee yhdessä asioita.

Henkilökunnan haastattelun mukaan asukkaiden keskinäinen vuorovaikutus on kuitenkin lisääntynyt merkittävästi koronan ja rajoitusten aikana. Asukkaat koontuvat yhteisiin tiloihin keskustelemaan enemmän kuin ennen rajoituksia. Ihmisellä on luontaisesti tarve olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Asukkaiden yksilöhaastattelussa haastateltava kertoi ystävyysuhteista, jotka olivat syntyneet lapsuudessa ja jatkuivat nyt asumisyksikössä.

7.3 Mitä vaikuttamismahdollisuuksia asukkailla on

Haastatteluissa sekä henkilökunta, että asukkaat kertoivat yhteisöpalaverista, joka pidetään jokaisen viikon sunnuntaina. Viikkokokoukset ovat suora mahdollisuus vaikuttaa. Kehittyvän yhteisön työväline on kokoukset (Kaipio, 1999, s.235). Asukas kertoo haastattelussa “nämä mitä nyt tehdään, on hyviä, erityisen kivoja on bingo ja tietovisa”. Palaverissa keskustellaan yhteisössä ilmenevistä asioista. Päivätoiminnan ohjaaja kertoo, kuinka pulmatilanteita selvitetään keskustelemalla, ohjaamalla, rauhoittamalla ja myös sopivalla vastuuttamisella. Yhteisökokouksessa voi asiakkaalla olla erilaisia vastuutehtäviä, joiden avulla voi harjoitella ilmaisua (Häkkinen, 2013, s.204). Asukas kertoo haastattelussa “kyllä osallistun ja minulla on omia tehtäviä ja saan siitä rahaa”. Yhteisökokouksessa suunnitellaan yhdessä seuraavan viikon toiminta. Asukkaille tämä yhteinen viikon suunnittelu on hyvin tärkeätä, useat asukkaat toivat tämän esille. Yhteisökokous on yhteisön tärkein foorumi, johon koko yhteisö osallistuu (Murto, 2013, s.29) Tasapuolinen kohtelu ja tunne vaikuttamisen mahdollisuudesta on tärkeätä yhteisössä. (Häkkinen, 2013, s.204).

Haastattelussa ohjaaja kertoi, että asiakassuunnitelman kautta asukkaat pääsevät vaikuttamaan omiin palveluihin. Suunnitelma sisältää minkälaista elämää asiakas haluaa viettää palvelukodissa, ja mitkä ovat hänen omat tavoitteensa palvelujen suhteen (Betesda-säätiö, i.a.-b.) Jokaiselle asiakkaalle tehdään itsemääräämissuunnitelma asiakasjärjestelmään. Asukasta tuetaan tekemään itse päätöksiä oman elämänsä suhteen. Asiakasta tulisi myös tukea yhteisön täysivaltaiseen jäsenyyteen (Salmi, 2006, s.47.) Vastuu/omahoitaja on aktiivinen asiakassuhteessa, ja eri tilanteissa miettii ja pohtii asiakkaan kanssa erilaisia vaihtoehtoja. (Betesda-säätiö, i.a.)

“Arjessa päivittäisissä tapaamisissa ja toimissa asukkaat voivat myös kertoa toiveistaan, sekä tarpeistaan” kertoo päivätoiminnan ohjaaja. Yksi asukas kertoo

“saan kaikessa apua missä haluan ja tarvitsen” Asukkaiden haastatteluissa kuulemme “osallistun mielelläni ja osallistun, kukaan ei pakota”. Mielipiteiden ilmaisusta kuulumme haastattelussa “minä kyllä sanon aina, jos tulee jotain mieleen, kaikki ei sano.” Kuulumme myös asukkaan kertovan “näin on hyvä” ja toinen asukas kertoi kaipuusta “mennä takaisin kotiin”. Työntekijät kertoivat haastattelussa myös asukasneuvostosta, joka käsittää Jokelan kaikki neljä ryhmäkotia ja joka kokoontuu yhden kerran kuukaudessa.

Huomasimme, että asukkaat olivat hyvin luottavaisia uusia ihmisiä kohtaan. He olivat ehkä myös yllättyneen uteliaita heihin kohdistuneesta huomiosta ja hyödynsivät opiskelijoiden käyntejä. Muutama asukas mielellään esitteli huoneitaan, jolloin huomioimme kodinomaisen sisustuksen. Päättelimme asukkaiden aktiivisuudesta opiskelijoita kohtaan heidän tottuneen vaikuttamaan omaan elämäänsä. He halusivat kertoa erilaisia asioita kuten kuntoutuspolusta ja harrastuksista. Siinä missä toinen on ylpeä kasveista, toinen ehkä kirjoistaan. Asukkaat voivat hyvinkin vaikuttaa arjen tekemiseen palveluidenkäyttäjinä. He voivat itse päättää mihin toimintoihin osallistuvat ja mitä heidän päivänsä sisältävät. He voivat osallistua shakkipeliin tai leipoa pullaa niin kuin päivänä, jolloin vierailimme ja nautimme pullakahvit. Asukas kertoi haastattelussa myös unelmastaan “olla meren äärellä, saarella kun aallot lyö rantaan”.

Asukkaiden yksilöhaastattelujen perusteella voidaan todeta, että heillä on kyky ja tarve vaikuttaa sekä osallistua toimintaan. Yksi asukas toi esille epävarmuuden asumisen suhteen tulevaisuudessa. Hänellä ollut paljon muuttoja elämänsä aikana, jolloin pysyvyyden tunnetta ei ole päässyt muodostumaan. Asukas halusi kertoa elämänsä tapahtumista useamman vuosikymmenen ajalta ja pohti työelämää ja sitä, voiko sinne palata. Haastattelun mukaan asukas kokee turhautumista, kun ei ole enää työssä ja palveluasumisessa saa kaiken valmiina, eikä itse tarvitse osallistua.

Toisessa yksilöhaastattelussa asukas kertoo viihtyvänsä asumisyksikössä ja yhteistyön toimivan henkilökunnan kanssa. Tärkeäksi koettiin käynnit kaupassa sekä hoitaa muuta asiointia. Henkilökunta ja asukkaat käyvät Bethesda-säätiön autolla asioimassa kerran viikossa. Asukas kertoo haastattelussa “joka viikko on

mahdollista käydä kaupoilla, minä käyn yhden kerran kuukaudessa”. Lisäksi asukas kertoo osallistuvansa toimintaa monipuolisesti. Asukkaiden ja henkilökunnan haastattelussa molemmat osapuolet kertoivat, että asukkaat voivat vaikuttaa tekemiseen päivätasolla ja hetkessä.

7.4 Tulosten yhteenveto

Peltolan asukkaiden ja henkilökunnan välisessä vuorovaikutuksessa ja kohtaamisessa näkyy ystävällisyys, sekä verbaalisesti, kuin nonverbaalisti. Sanojen merkitystä tulkitaan vuorovaikutus tilanteessa. Nonverbaalisen ja verbaalisen viestinnän merkitys näkyy sanoissa, ilmeissä ja eleissä mutta myös sisäisessä läsnäolon laadussa. Voidaan puhua henkisestä yhteydestä tai voidaan sanoa, että henkilö on samalla aaltopituudella toisen kanssa. (Dunderfelt, 2016, s. 28).

Peltolan asukkailla on kyky ja halua osallistua ja vaikuttaa toimintaan. Henkilökunta tukee arvojensa mukaisesti asukkaita elämään omannäköistään elämää. Asukkaat luottavat henkilökuntaan ja osaavat tukeutua myös muihin ihmisiin. Yksikön palavereja pidetään tärkeinä ja ne ovat keskeinen paikka tuoda omia mielipiteitään esille ja päästä vaikuttamaan. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen kokemus tuo ihmiselle tunteen siitä, että on osallisena. Kohtaamiset, sosiaaliset suhteet, keskustelut ja muut pienet arjen asiat muodostavat myös osallisuuden kokemuksen. Osallisuus on myös syrjäytymisen vastavoima, sillä ulkopuolisuuden kokemukset yhdistyvät voimakkaasti heikoksi koettuun hyvinvointiin (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. i.a.).

Asukkaat pystyvät vaikuttamaan arjen toimintoihin, sekä miten esimerkiksi sisustavat huoneensa ja käyttävät vapaa-aikansa. Arvoissaan Betesda-säätiö kertoo vahvistavansa asukkaan vahvoja puolia. Arvoihin sisältyy, ettei tehdä asukkaan puolesta asioita, joita hän voi tehdä itse tai avustettuna ja ehkä ohjattuna. Päihde- ja mielenterveystyössä olisi ensiarvoisen tärkeää kehittää palveluja siten, että palveluiden käyttäjillä olisi mahdollisuuksia osallistua sen suunnitteluun ja toteutukseen enenevässä määrin (Laitila, 2010, s.6). Asukkaan tukemista ja yhdessä tekemistä emme havainnoinnissa huomioineet. Henkilökunta kertoi työmenetel-

mistään näin “omalla persoonalla tehdään työtä, ei erityisiä välineitä, paitsi haastaviin tilanteisiin, aitoa oman itsensä kohtamista”. Henkilökunta mainitsi myös, että heidän työskentelytapa on Betesda-säätiön arvoihin perustuvaa.

Havaintojen ja tulosten perusteella voidaan sanoa, että asumisyksikkö Peltolassa on edellytyksiä yhteiskehittämiselle. Asumisyksikössä toteutetaan arvojen mukaisesti positiivista vuorovaikutusta ja kohtaamista. Positiivisessa vuorovaikutuksessa ilmenee mm. läsnäolo, kuuntelu, rohkaisu, kannustus, myönteinen palaute sekä tuki ja myötätunto toisia kohtaan. (Suomen Mielenterveys ry, i.a.-c.). Lämmin kohtamineen ja hyvä vuorovaikutus on pohja onnistuneelle kehittämiselle. Huumorin ja avoimen keskustelun pohjana on positiivinen vuorovaikutus ja kohtaaminen. Asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus on lisääntynyt koronapandemian ja rajoitusten aikana. Vastaavasti havaintojen mukaan asukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta oli vähäisesti, jolloin voi päätellä, että asukkaat hyötyvät henkilökunnan läsnäolosta ja kannustuksesta, jotta vuorovaikutus toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

Spontaani tekeminen ja osallistaminen päivittäisessä asukastyössä tuo asukkaille tunteen osallisuudesta. Peltolan asukkaissa on potentiaalista taitoa toimia vertaisohjaajana, mikä tuo yhteisöön vaikuttavuutta. Vertaisohjaaja voi toimia uusien asukkaiden mentorina. Toimintaan voisi sisällyttää pajatoimintaa, jolloin asukkailla ja henkilökunnalla on mahdollisuus tuoda omia vahvuuksiaan esille ja yhteisöön jaettavaksi. Henkilökunnan mahdollisuudet lisäkoulutukseen ja omien vahvuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen lisää vaikuttavuutta. Henkilökunnan säännölliset palaverit antavat työvälineitä, joilla he voivat työssään noudattaa säätiön arvoja asiakastyössä. Työnohjaus ja koulutukset tukevat henkilökunnan ammatillisuutta ja työnkehittämistä. Työyhteisössä on henkilökunnalla erityisosaamisen mukaiset vastuualueet ja tulossa palkitsemisjärjestelmä, joka antaa työskentelyyn mielekkyyttä ja innostusta. Betesda-säätiö on koulutusmyönteinen yhteisö. Henkilökunta kertoi “työnohjausta on, verkkokoulutusta ja koulutushaun kautta on mahdollisuus hakea itseään kiinnostaviin koulutuksiin”. Betesda-säätiön työntekijät voivat hakea koulutushaun kautta säätiön ulkopuolisiin koulutuksiin, joiden opiskelun työnantaja mahdollistaa.

Kysyimme asukailta mitä he haluavat kertoa meille ja tuleville työntekijöille. Asukailta tuli nopeasti vastauksia. Pitivät tärkeänä, että työntekijöiden tulee kuunnella aidosti asiakkaita. "Myönteinen asenne, ulospäinsuuntautuminen ja hymy tulee muistaa työskennellessä." Huumoria pidettiin tärkeänä ominaisuutena, sekä elämänasennetta "lasi puoliksi täynnä". Vuorovaikutuksessa sanojen lisäksi nonverbaalisella viestinnällä on merkitystä. Se näkyy ilmeissä ja eleissä mutta myös siinä, miten henkilö on läsnä kohtaamistilanteessa. (Dunderfelt, 2016, s. 28). Erityisesti jäi mieleen, miten asiakas kiteytti päihderiippuvuuden, sekä sen kehityksen kuvaten, että "surut oppivat uimaan". Tällä hän tarkoitti, että vaikka kuinka paljon juo suruunsa, ne ovat myöhemmin vastassa.

8 AINEISTON KÄSITTELY

8.1 Eettisyys

Opinnäytetyön havainnointi kerättiin Betesda-säätiössä asumisen ja työtoiminnan yksikössä. Yksi opiskelijoista on työskennellyt kohteessa aiemmin. Pohdimme, että tästä voi olla hyötyä ja yhteistyö työntekijöiden ja johdon kanssa on sujuvampaa. Lisäksi kun yhdellä opiskelijalla on tietoa yksikön toimintatavoista, voimme huomioida asioita ennakkoon. Pohdimme, että yksikön tunteminen voi olla myös käänteinen, voi syntyä oletuksia, jotka voivat ohjata väärin päätelmien tekemiseen. Kahdelle opiskelijalle kohde on vieras ja silloin ennakkoluuloton havainnointi toteutuu helpommin.

Kaikilla opiskelijoilla on kokemusta mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kanssa työskentelystä, sekä ikääntyvien asiakkaiden parista. Tällöin jalkautuminen ja havainnointi yksikössä on kaikille luontaista. Toteutimme viitenä päivänä havainnoinnin, joka sovittiin yhteyshenkilön kanssa. Tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin tulee tutkijan huomioida eettiset kysymykset. Peruslähtökohtana on tutkittavien

henkilöiden luottamus tutkijoihin. Tutkittavia henkilöitä tulee kunnioittaa ja huomioida heidän ihmisarvonsa. Tutkijan tulee ennakkoon perehtyä tutkittavaan yhteisöön, kulttuuriin ja historiaan, jolloin vältytään aiheuttamasta tarpeetonta haittaa tutkittaville. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019.)

Toteuttaessamme havainnointia olemme ennakkoon olleet yhteydessä Betesda-säätiön liikkeenjohtoon, sekä käyneet kohteessa, jolloin meillä on tiedossa kohderyhmän tavat olla vuorovaikutuksessa, sekä yrityksen arvot ja käytänteet. Yksi opiskelijoista on työskennellyt Betesda-säätiöllä ja tarkastelukohteessa. Hän on tuonut tuntemuksensa muille ja sitä voidaan hyödyntää tehtävässä.

Tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Tutkittavalle ei saa tulla tunnetta, että hänen olisi pakko osallistua tutkimukseen. Osallistumissuostumus pyydetään tutkittavalta suullisesti, kirjallisesti, sähköisesti tai muulla tavalla. Informaatio annetaan tutkittavan ymmärtämällä tavalla huomioiden erityispiirteet tai ymmärtämisen taso. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019.)

Saimme Betesda-säätiön johdolta suostumuksen havainnointiin sekä haastatteluihin. Suorittaessamme havainnointia ja haastatteluja kerromme asiakkaille sekä henkilökunnalle mitä olemme tekemässä ja varmistamme, että he ymmärtävät mistä on kyse. Asiakkaiden eikä henkilökunnan nimeä tai henkilöllisyyttä ei tulla missään vaiheessa kysymään, eivätkä he ole tunnistettavissa. Henkilökunta ja asiakkaat voivat kieltäytyä havainnointiin, sekä haastatteluun osallistumisesta. Halutessaan he voivat myös keskeyttää tai poistua tilanteesta.

8.2 Luotettavuus

Havainnoiminen on subjektiivinen kokemus ja havainnoijan tulee pyrkiä realismiin ja tarkastella ulkopuolisena tilannetta. Luotettavuutta lisää opiskelijoiden pitkä työkokemus mielenterveys- päihdekuntoutujien kanssa, jolloin vuorovaikutus on

luontevaa. Ammatillinen työote vaikutti siihen, että havainnoiminen onnistui samalla, kun osallistuttiin toimintaan. Hammersley (1995) tuo esille laadullisen tutkimuksen realismin, että voimme määrittää todellisuuden omasta näkökulmasta. Oikeellisuus voidaan määrittää pikimmiten luottamuksena kuin varmuutena arvioidessamme kriteereitä sekä missä määrin voimme luottaa tulkintaan. Hammersley (1995) kertoo että aiheen uskottavuus, merkitys otetaan huomioon tutkimuksen arvioinnissa. Silverman (1993) vastaavasti käyttää hienovaraista realismia, ja kertoo sen olevan ainoa lähestymistapa, joka antaa mahdollisuuden kehittää luottamusta laadulliseen työhön lisäämään tutkimuksen pätevyyttä.

Havaintojen luotettavuutta vähentää tapa, jolla havainnoja toteutettiin. Olisi pitänyt havainnoida koko vuorovaikutustilannetta, jolloin tulokset olisivat luotettavampia. Jokainen havainnointi tilanne olisi voitu analysoida erikseen. Olemme yhdistäneet havaintojen määrät ja eri tilanteet yhteiseksi tulokseksi, joista on syntynyt yhteinen tulos, jota on vaikea analysoida. Henkilökunnan ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta havainnoidessamme luotettavuutta vähensi se, kun emme päässeet havainnoimaan tilanteita siinä määrin kuin odotimme.

Henkilökunnan haastattelujen luotettavuutta vähensi haastateltavien pieni lukumäärä, sekä vastausten niukkuus. Haastattelukysymyksiä olisi pitänyt yhdistää tutkimuskysymyksiin paremmin, jotta olisimme saaneet enemmän vastauksia. Haastattelutilanteessa olisimme voineet esittää lisä- ja tarkentavia kysymyksiä. Asukkaiden haastattelujen luotettavuutta saattoi vähentää tilanne, että henkilökuntaa oli samassa tilassa. Muistisairaudet, keskittymiskyky ja kognitiiviset taidot vaikuttavat myös luotettavuuteen. Lisäkysymykset olisivat tuoneet hyödyllistä lisätietoa analysoitavaksi.

9 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Haastatteluiden, havaintojen, säätiön nettisivujen ja ryhmäkodissa vietetyn ajan perusteella, pohdimme kehittämissuunnitelmia. Säätiön nettisivujen päivityksellä voisi olla myönteisiä vaikutuksia. Sivuilla on todella paljon tietoa, mutta paikoitellen hankalasti löydettävissä. Ammattilaisille voisi olla oma osionsa ammatillisessa muodossa, joissa kerrotaan palvelut ja toiminta ammattikielellä. Palvelujen ostajatahot tarkastelevat kilpailutuksissa myös nettisivustoja ja saattavat luoda käsityksensä niiden perusteella. Työntekijöiden halu kehittämiseen ja yhteisön toimintojen suunnitteluun tulisi ottaa huomioon. Työntekijöiden ammattitaidon ja asukkaiden tuntemuksen hyödyntämisellä saatettaisiin välttyä mahdollisilta virhearvioilta muutostilanteissa ja kehittämisessä.

Peltolan työntekijät haastattelussa kertoivat, jokainen työntekijä tekee omalla persoonallisella tavalla työtä ja työskentely perustuu säätiön arvoihin. Tutustuimme Bethesda-säätiön arvoihin ja löysimme ajatuksia, jotka ovat yhtäpitäviä useamman menetelmän sisällä, joita käytetään mielenterveys- ja päihdetyössä. Nämä menetelmät ovat ratkaisukeskeisyys, asiakkaan motivointi ja asiakaslähtöisyys. Oman persoonan hyödyntäminen hyvällä tavalla edellyttää paljon itsetuntemusta ja Bethesda-säätiössä on järjestetty työnohjausta. Työnohjaus tukee oman persoonan hyödyntämistä hyvällä tavalla ja mahdollistaa turvallisen paikan tarkastella sitä mitä kannan mukana. Mielenterveys- ja päihdetyöhön on koulutus ja Bethesda-säätiö tarjoaa työntekijöilleen lisäkoulutusta. Hyvä tapa on nimetä menetelmät sekä lähestymistavat ammattikielellä. Tämä motivoisi työntekijöitä työsääntöön sekä hankkimaan lisää tietoa, kun tietää minkä viitekehyksen alla työskentelee.

Vuorovaikutuksen monipuolistamiseen tarvitaan myös tukevaa, ohjaavaa ja jopa napakkaa kommunikaatiota tilanteiden mukaisesti. Tulostemme mukaan vuorovaikutuksen sävy oli ystävällistä, mutta havainnot tukea antavasta vuorovaikutuksesta olivat vähäiset. Kuntoutumisen kannalta turvallinen ja myönteinen vuorovaikutus on tärkeää ja voi sisältää oikeassa kohdin annettavaa tukea, neuvoa ja ohjausta. Peltolassa yhteistoiminnallisuutta kuvaavat ystävällisyys sekä kunnioitus. Hoitosuhteessa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen asukas tarvitsee hoitajan apua. Yhteistoimijuus antaa oikeuden kysymyksiin, puuttumiseen sekä kyseenalaistamiseen.

Vierailumme aikana huomasimme, että asukkailla on tarve kertoa tapahtumista elämässään ja voisivat niitä jakaa toisilleen ohjatusti. Aukkaat kertoivat meille, matkoistaan, työstään ja muista elämäkaareen liittyvistä tapahtumista. Päihde- ja mielenterveystyössä usein käytetty tapa on käydä läpi omaa elämänkaarta. Osallisuus lisääntyisi, kun asukkaiden elämä tulisi näkyväksi, sekä syntyisi yhteistä tekemistä, joka tulostemme mukaan on vähäistä. Muistelu on hyvä menetelmä, jonka avulla, asukkaat voivat henkilökunnan tuella käydä mennyttä elämäänsä läpi. Aukkaat ovat voineet matkustella niin kotimaassa kuin ulkomailla työn tai lomamatkailun merkeissä. Muistoja toisten kanssa jaettavaksi, on voinut syntyä runsaasti. Yhteisen tilan seinälle voisi laatia ison kartan, johon jokainen voi yhdessä tai erikseen merkitä paikkoja, joissa on käynyt. Tarinoiden esittämiselle voisi jokainen asukas löytää oman tapansa, joka hänelle on luontevaa tai käydä läpi asioita oman hoitajan kanssa. Yhteisössä voisi myös järjestää tapahtumia tai ryhmiä, joissa halukkaat voivat jakaa kokemuksiaan muille. Vertaistuki ja kokemusasiatuntijuus ovat tämän päivän toimintoja mielenterveys- ja päihdetyössä. Huomasimme vierailujen aikana Peltolan asukkaat pystyvät ohjatusti jakamaan tietoja ja kokemuksia toisilleen.

Tietotekniikan käyttö on lisääntynyt merkittävästi yhteiskunnassamme. Ryhmäkodissa asukkaat olivat aktiivisia kyselemään asioita ja etsimme heille tietoja älypuhelimien avulla. Tähän kokemukseen asukkaiden kanssa perustamme ajatuksen, että asukkaat voisivat kiinnostua ja motivoitua käyttämään tietokonetta. Tietokone voisi olla ryhmäkoti Peltolassa yhteisessä käytössä asukkaiden keskuudessa. Aukkaat voisivat itsenäisesti tai ohjaajien tuella etsiä tietoa kiinnostavista asioista. Tiedonhankinnan ympärille olisi helppo muodostaa ryhmätoimintaa. Tietokoneen ja internetinkäyttö laajentaa tietoisuutta yhteiskunnasta sekä saattaa herättää myös käyttäjälle kiinnostukseen uusista asioista. Osalla asukkaista saattaa olla jo osaamista ennestään, jolloin voisivat opastaa muita laitteen käytössä.

10 POHDINTA

10.1 Ryhmäprosessi

Lähetimme ennakkoon opinnäytetyömme suunnitelman työyhteisölle tarkastettavaksi ennen kuin jalkauduimme asumisyksikköön toteuttamaan suunnitelmaamme. Työvuorossa oleville työntekijöille kerroimme henkilökohtaisesti mitä olemme tekemässä eli osallistumalla arkielämään havainnoimalla vuorovaikutusta. Pyysimme myös tiiminvetäjää valmistelemaan henkilökuntaa haastatteluihin. Osaan kysymyksiin emme saaneet vastauksia.

Asukkaat viihtyivät opiskelijoiden seurassa. Samanaikaisesti työntekijät poistui-
vat yhteisistä tiloista, joten emme voineet havaita asukkaiden ja henkilökunnan
välistä vuorovaikutusta. Olimme rajanneet itsemme pois havainnoinnista, joten
emme havainnoineet opiskelijan ja asukkaan välistä vuorovaikutusta ja kohtaa-
mista, josta olisimme saaneet lisämateriaalia. Tulokset jäivät vähäisiksi, joka
saattoi johtua myös opiskelijoiden ammattitaidosta, sekä pitkästä työkokemuk-
sesta kyseisen kohderyhmän kanssa työskentelystä. Varsinkin siihen liittyvästä
luontevasta olemisesta asukkaiden kanssa sekä tilanteen haltuun otosta.

Tehdessämme havaintoja asumisyksikkö Peltolassa, huomasimme laatimiemme
taulukoiden olevan osin puutteellisia ja vaikeaselkoisia. Saadaksemme havain-
noinnista riittäväksi tuloksia päätimme havainnoida myös laajemmin vuorovaiku-
tusta esimerkiksi tunnelmaa. Analysoidessamme havaintoja huomasimme haas-
teelliseksi saada vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kokemattomuutemme tutki-
mustyön menetelmien käyttämisessä toi meille suuria haasteita. Haastatteluista
olisimme tarvinneet lisää tietoa. Haastatteluihin olisi tullut valmistautua parem-
min, sekä pohtia kysymyksiä ennakkoon. Tutkimus-, haastattelukysymykset ja
havainnointitaulukot olisi tullut tarkastella yhdessä, joka olisi helpottanut analy-
sointia. Jolloin analysointi olisi ollut helpompaa ja vastaukset olisivat olleet luotet-
tavimpia.

Opinnäytetyön laatiminen on monivaiheinen prosessi, jonka tavoitteet on selkeytynyt tehtävän edetessä. Mikäli lähtisimme työstämään suunnitelmaa uudelleen, tekisimme monet asiat eri tavalla. Pohdimme näin jälkikäteen erityisesti haastattelu kysymysten asettelua. Niiden olisi ollut hyvä olla tarkemmin suunnattuja tutkimuskysymyksiin. Kysymykset haastattelukysymykset olivat liian laajoja ilman tarkentavia kysymyksiä. Olisimme voineet myös suunnitella kysymyksille lyhyitä alustuksia, jotta niihin vastaaminen olisi ollut helpompaa.

Ryhmässä on ollut erilaisia mielipiteitä, siitä miten kuinka paljon tai tulisiko tulisi asioita pohtia yhdessä. Tulosten tarkastelun kohdalla, huomasimme yhteistä aikaa pohtia pohdintaa työlle olisi tullut varata enemmän kuin mitä on tehty. Liian yksilöllinen työskentelytapa aiheutti haastetta työn tarkoituksen löytämiselle, sekä sille mitä tuloksia haetaan. Opinnäytetyöprosessi on ollut opettavainen ja olemme reflektoineet sitä toistemme kanssa sekä jokainen itsekseen. Ymmärrys opinnäytetyön tekemisestä on lisääntynyt. Olemme reflektoineet omaa ammatillista kasvuamme prosessin aikana. Valmiuksia ja ymmärrystä on opinnäytetyön kautta tullut asiapitoisen tekstin kirjoittamiseen, sekä tiedonhaku- ja teknisiin taitoihin. Opinnäytetyömme tekeminen on vahvistanut ammatillista osaamistamme, sekä antanut valmiuksia kehittämistyön toteuttamiseen ja suunnitteluun.

10.2 Tulevaisuuden näkymät

Betesda-säätiö on viiden vuosikymmenen toimintansa aikana kokenut perusteellisen muutoksen. Muutoksen tuulet ja haasteet eivät ole jääneet taakse, vaan ne jatkuvat uusilla haasteilla. Opettaja Tauno Marjala kiinnostui 1960- ja 1970-luvun taitteessa vanhuksille suunnatun hoitokodin perustamisesta. Jokelan asukkaat ovat olleet niin valtiomiehiä kuin tavallisia ihmisiä. Alkuvuosina paikka toimi myös "herrasväen" virkistyspaikkana. Jokelassa toteutuu asukkaan yksilöllinen kohtaaminen. Monet asukkaat ovat jääneet lähtemättömästi mieleen ja heitä voidaan muistella vielä useasti pitkään heidän lähtönsä jälkeen. Yksilöllinen työtapa on Jokelan todellinen vahvuus.

Yksilöllisen kohtaamisen kautta Jokelalla on hyvät mahdollisuudet ottaa uusia haasteita vastaan. Tulevaisuuden sukupolvet omaavat erilaisia kykyjä sekä tarpeita. Bethesda-säätiö on syntynyt kristilliseen eetokseen niin kuin moni muukin toimia tässä maassa. Tulevaisuudessa ja tänä päivänä asiakastyössä korostetaan osallisuuden ja osallistumisen tärkeyttä. Asiakkaiden voimavarat tulee saada käyttöön, joten voimavarakeskeistä työtapaa suositaan. Yhteisöllisyyden merkitys sekä tarve, sen kaikissa muodoissa sekä tasoissa kasvaa. Yhteiskehittäminen on myös tämän päivän kehittämisen muoto. Koko yhteisö on mukana kehittämässä työtä sekä toimintaa. Kehittämistyö yhdessä luo osallisuutta ja motivoi myös työntekijöitä. Maahanmuutto tuo erilaisia asiakasryhmiä, joten monimuotoisuuden haasteet työyhteisössä tulevat olemaan selkeästi lisääntymässä. Tarvitaan yhä enemmän erilaista kolutusta, osaamista sekä kehittämistä. Kristillisen eetoksen sisältämää lähimmäisen rakkautta tarvitaan hoitotyössä edelleen. Hoitotieteilijä Harri Kankare sanoo "Agape-rakkaus onkin enemmän tahtotila; halu auttaa toista paitsi lääkkeillä ja kliinisellä hoitotoimilla, myös kosketuksella, muutamalla sanalla ja myötätunnolla."

LÄHTEET

- Betesda- säätiö. (i.a). *Palvelukodit*. Saatavilla 4.12.2021 <https://www.betesda.fi/saatio/palvelukodit/#palvelukotijokela>
- Betesda-Säätiö. (a.i.-b). *Omavalvontasuunnitelma Jokela*. Saatavilla 3.2.2021 <https://www.betesda.fi/saatio/omavalvontasuunnitelmat/>
- Betesda-Säätiö.(i.a.-b). *Palvelukoti Jokela*. Saatavilla 21.11.2021 <https://www.betesda.fi/yhteystiedot/palvelukoti-jokela/>
- Dunderfelt, T. (2016). *Läsnäoleva kohtaaminen*. PS-Kustannus
- Erkinjuntti, T., Alhainen, K., Rinne, J. & Huovinen, M. (2006). *Muistihäiriöt*. Gummerus.
- Grönfors, M. & Vilkkä, H. (toim.). (2011). *Laadullisen tutkimuksen kenttätymenetelmät*. SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilkkä.
- Hammersley, M. (1995, s. 55.). *Theory and evidence in qualitative research. Quality and Quantity*.
- Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvoori, J., Aho, A. L. & Granfelt, R. (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Häkkinen, I. (2013). *Toipumiskulttuuri. Päihdetoipuminen ja esimerkin voima*. Prometheuskustannus Oy.
- Härmä, H. & Granö, S. (2011). *Työikäisen muisti ja muistisairaudet*. WSOYpro.
- Jokinen, A., (2016). *Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde*. (s.138–147) Teoksessa K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, M. Törrönen, P. Salovaara ja M. Veistilä (toim.): *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Juhila, K., (2006, s. 207). *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina*. Teoksessa E.Goffman, Suoninen, *Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. (s.207). Vastapaino.

Kaipio, K. & Ruisniemi, A. (2009). Mallien mylläkkä hoidosta, arvioinnista, palautteesta ja yhteistyöstä. Teoksessa L. Murto, A. Kananoja, M. Kooyaman, P. Peippi, K. Peippo, W. Plum, A. Koski-Jännes, M. Rakkolainen, K. Tolonen, P. Saarnio, J. Niemelä. *Ihan oikea ihme. Kirjoituksia päihdetyöstä*. Vapaan Alkoholistihuollon Kannatusyhdisty-VAK ry.

Kaukonen, O., & Kuussaari, K. (toim.). (2021) *Päihdepalvelujen yhteiskunnalliset haasteet*. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 2/2021). Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-645-9>

Koivisto, J., Isola, A-M, & Lyytikäinen, M. (2018). *Osallisuus kuuluu kaikille: Innokylän innovaatiokatsaus*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitost.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136074/URN_ISBN_978-952-343-077-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koppa. (2015). *Havainnointi eli observointi*. [Jyväskylän Yliopisto].
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetyoe>

Koppa. (2021). *Haastattelu*. [Jyväskylän Yliopisto]. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/haastattelut>

Kuuluu (i.a.) Nonverbaalinen viestintä vuorovaikutustilanteessa. Saatavilla 21.2.2022. <https://www.kuulu.fi/blogi/nonverbaalinen-viestinta-vuorovaikutustilanteissa/>

Kuussaari K., Hottinen A., Vastamäki M., (2016). *Mielenterveys- ja päihdekuntoutajat HUS-alueen asumispalveluissa*. Saatavilla 3.2.2022
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131588/YP1606_Kuussaariym.pdf?sequence=4&isAllowed=y

L 41/1986. Päihdehuoltolaki. 17.1.1986/41. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1986/19860041>

- L 980/2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. 28.12.2012/980. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- L523/2015. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. 24.4.2012/523. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>
- L980/2012. Iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 28.12.2012/980. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- Laitila, M. (2010). *Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä: Fenomenografinen lähestymistapa*. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0224-5>
- Levo, T. (2008). *Ikääntyvän ääntä kuunnellen: Taustamateriaalia ikääntymiseen ja alkoholiin*. Sininauhaliitto.
- Mieli Ry. (i.a.). *Mitä mielenterveys on?* Saatavilla 4.12.2021 <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/mita-mielenterveys-on/>
- Mönkkönen, K. (2002.). *Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa*. [Väitöskirja, Kuopion yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-781-933-1>
- Paalumäki, A. & Vähämäki, J. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. (i.a) *Osallisuuden jäljillä*. Saatavilla 22.2.2022. <https://www.pksotu.fi/materiaalit/julkaisut-ja-oppaat/>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) (2009). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (2. p.). Vastapaino.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction*. Newbury Park, CA: Sage

Sininauhaliitto (i.a.). *Ikääntyneiden päihdetyö*. Saatavilla 6.2.2022.

<https://www.ikaantyneidenpaihdeetyo.fi/etusivu>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.-b). ETENEN-julkaisut 2009. *ETENE-julkaisuja 25: Mielenterveysetiikka - Sinulla ja minulla on moraalinen vastuu*.

Saatavilla 3.2.2022 <https://etene.fi/julkaisut/2009>

Suomen Mielenterveys ry.(i.a.-c.). *Vuorovaikutustaitoja voi oppia*. Saatavilla

29.1.2022 <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (31.1.2019). Sote-uudistus: *Asiakkaat ja*

osallisuus. Saatavilla 8.1.2022. <https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/asiakkaat-ja-osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (i.a.) Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet, *Keskeiset*

käsitteet. Saatavilla 5.1.2022 <https://thl.fi/fi/web/-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeetyo/mita-ehkaiseva-paihdeetyo-on/keskeiset-kasitteet>

Tietopuu. (i.a) *Ikääntyneiden päihde- ja mielenterveystyö*, Tietopuu-sivustolta

koottu tietopaketti 08/2018. Saatavilla 3.2.2022. https://tietopuu.aklinikkasaatio.fi/uutinen/ikaantyneiden_paihdepalveluille_lisaantyvaa_tarvetta

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen

eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Saatavilla 5.1.2022. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Vataja, R., (22.9.2016). Alkoholin käyttöön liittyvä muistisairaus. *Käypä hoito -suositus*. Suomalainen lääkäriseura Duodecim.

<https://www.kaypahoito.fi/nix01619>

LIITE 1. Henkilökunnalle suunnatut haastattelukysymykset

1. Miten yksikössänne toimii asiakkaiden välinen vuorovaikutus?
2. Onko yhteisössänne ”keskustelu kulttuuria” toimintatavoista?
3. Tuleeko asiakkaiden ääni esille?
4. Kertovatko asiakkaat mielipiteensä?
5. Minkälaisia mahdollisuuksia/tilaisuuksia asiakkailla on vaikuttaa?
esim. asukaskokoukset.
6. Missä määrin ja kuinka asiakkaat ovat mukana palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä ja toteutuksessa?
7. Miten teillä huomioidaan kehittäminen ja onnistumiset?
8. Minkälaisia menetelmiä teillä käytetään vuorovaikutuksessa/kohtaamisessa?
9. Mitä haluat sanoa meille opiskelijoille?

LIITE 2. Asukkaille haastattelukysymykset.

1. Miten koet, voitko vaikuttaa toiminnan sisällön?
2. Osallistutko toimintaan mielelläsi?
3. Miten saat mielipiteesi kerrottua?
4. Onko sinulla ystäviä?
5. Onko sinulla ehdotuksia yhteiseen toimintaan?
6. Millainen olisi unelmapäiväsi?
7. Haluatko muutoksia päivä järjestykseen?
8. Saatko riittävästi tukea ja palveluja
9. Käykö täällä ulkopuolisia toimijoita?

10. Onko teidän mahdollista päästä käyttämään ulkopuolisia palveluja?

LIITE 3. Lisä kysymykset henkilökunnalle.

1. Miten asiakkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutus näyttäytyy?
2. Miten asiakkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutus toimii?
3. Miten asiakkaiden keskinäinen vuorovaikutus tukee yhteisöllisyyttä?
4. Asiakkaiden vaikuttamismahdollisuudet?
5. Miten paljon saat olla mukana suunnittelemassa toimintoja?
6. Miten paljon asiakkaat saavat olla mukana suunnittelemassa toimintoja?
7. Miten haasteita/pulmatilanteita ratkaistaan asukkaiden kanssa